

Het patroon

Marion Knops

'Intelligentie is louter een spraakklank, een woord met zoveel betekenissen dat het er uiteindelijk geen een heeft'
Spearman, 1927

In de loop van de jaren heb ik honderden testrapporten gelezen. De meeste onderzoeken werden gedaan met behulp van WISC-R (WISC-Revised). Ook heb ik honderden ontwikkelingsloopjes van kinderen met begaafdheidsproblematiek verzameld. Langzaam leek het alsof er toch een patroon zat in de scores op de WISC-R van hoogbegaafde kinderen. Toen ik een aantal deskundige mensen met deze bevindingen confronteerde en zij vanuit hun optiek als diagnostici keken naar het mogelijke patroon, constateerden zij ook dat er een relatie was tussen scores op bepaalde testonderdelen en specifieke begaafdheidsproblematiek.

In het artikel 'Overzicht' zijn al een aantal zaken van de WISC uitgelegd. Zo heeft u kunnen lezen dat de test enerzijds bestaat uit zes verbale subtesten: er wordt een vraag gesteld waarop een antwoord wordt verwacht, en anderzijds uit zes performale subtesten: er wordt een visuele opdracht gegeven waarop een motorische handeling wordt verwacht.

Onderstaand zal ik mijn bevindingen van de afzonderlijke testonderdelen met u delen.

Informatie

Hoogbegaafde kinderen hebben een uitstekend (lange termijn) geheugen en verzamelen graag kennis. In de subtest "Informatie" wordt daar naar gevraagd en een hoogbegaafd kind scoort daar ruim bovengemiddeld op.

Overeenkomsten en Begrijpen

Hoogbegaafde kinderen halen bij de subtesten "Overeenkomsten" en "Begrijpen" een hele hoge score, vaak tot de top van de test (19). Om zo hoog te scoren moet je heel goed logisch kunnen denken en een hoog abstractieniveau hebben, verder vereist het een hoog inzicht in situaties.

In een groep proberen wij een heel slim kind (10 jaar) uit te dagen. We vragen welk cijfer het meest gegooid wordt met twee dobbelstenen en hoe dat komt. "Nou" zegt de knul: "dat had ik mij al afgevraagd tijdens het spelen van de Kolonisten van Catan". "Ik weet welk cijfer het is en zal even uitleggen hoe dat kan..."

Rekenen

Hoogbegaafde kinderen hebben veel problemen met automatiseren en dat uit zich op een aantal fronten. Eén hiervan is het rekenen rondom het getal 10 en het beheersen van de tafeltjes. Het beheersen van de tafeltjes betekent niet dat je ze heel snel kunt uitrekenen maar in een daarvoor bestemd hersendeel het antwoord beschikbaar hebt. Bij de subtest "Rekenen" wordt veel gevraagd naar geautomatiseerde rekenprocessen. Ik heb kinderen zeer gefrustreerd zien raken tijdens dit testonderdeel. Door hun "snelle" hersenen scoren ze niet onder het gemiddelde, maar er wel dicht tegen aan.

Woordenschat

Waar je je als ouder voortdurend over verbaast is het enorme verbale vermogen van je kind.

Testleider; "Wat is een vliegenzwam?" "Dat is een symbiot die groeit op de wortels van de berk, de eik en zo, hij groeit vanuit een mycelium."

Dit antwoord mist de ingrediënten: paddestoel en rood met witte stippen.

De subtest "Woordenschat" geeft een ander beeld dan je verwacht omdat de woorden waar ze op kunnen scoren niet echt in het verhaal van het kind zitten. Laat wel duidelijk zijn; de onderzoeker heeft zich te houden aan de regels behorend bij de afname van de test. De testleider zal geen creatieve antwoorden goedkeuren maar kan er wel rekening mee houden.

Cijferreeksen

Hoogbegaafden maken weinig gebruik van hun korte-termijn geheugen. Waarom? Ik kan het nog niet echt verklaren, het zou iets te maken kunnen hebben met de slechte informatiestroom van de linkerhersen helft naar de rechterhersen helft en terug. Als iemand mij kan verklaren hoe het precies zit ben ik een en al oor. Bij de subtest "Cijferreeksen" moeten voorgelezen cijfers eerst van het eerste tot het laatste cijfer worden nagezegd. Daarna moet bij de voorgelezen cijferreeks eerst het laatste genoemde cijfer gezegd worden, dan het cijfer ervoor enzovoort. Er is geen enkel verband tussen de cijfers, je moet ze gewoon onthouden. Uit de testen blijkt in ieder geval dat bij deze subtest hoogbegaafde kinderen laag scoren in vergelijking met andere scores.

Onvolledige tekeningen

Kleuters zien heel veel details; naarmate ze ouder worden gaan ze meer in overzichten zien. In het onderdeel "Onvolledige tekeningen" wordt vooral een beroep gedaan op waarneming van details. Hoogbegaafde kinderen zijn sterk visueel ingesteld en blijven dus langer details zien. Daardoor scoren zij vaak hoog op deze subtest ook als ze al ouder zijn. Deze kinderen zien vaak door de bomen het bos niet meer.

Plaatjes ordenen

Hoogbegaafde kinderen hebben in hun (hoogbegaafde) hoofd een hoger ontwikkelingsniveau dan hun lijf (biologische leeftijd). Daardoor zien mensen bij een hoogbegaafd kind een gedrag dat verwarrend overkomt. Wij hebben kennelijk de neiging om afwijkend leer- en sociaal gedrag haast automatisch van een (negatief) etiket te voorzien en

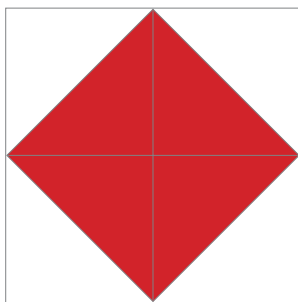
zo gebeurt het helaas heel vaak dat hoogbegaafden ten onrechte gediagnosticeerd worden als o.a. een kind met een stoornis in het autistische spectrum.

De subtest "Plaatjes ordenen" vraagt van het kind om vier of vijf plaatjes in een juiste volgorde te leggen. Op de plaatjes staan afbeeldingen waarbij een verhaal in volgorde van tijd gelegd moet worden zodat er een logisch verhaal ontstaat. Op de plaatjes zijn ook emoties afgebeeld. Het vereist sociaal inzicht om de plaatjes in de goede volgorde te leggen. Hoogbegaafde kinderen scoren hier bovengemiddeld op en beschikken dus over een goed sociaal inzicht, iets waar een kind met een stoornis in het autistisch spectrum helaas niet over beschikt.

Een meisje gaat in een hoekje staan huilen. Ik wil naar haar toe om met haar te praten. Een knul van acht jaar zegt: "Marion, laat haar maar even met rust, ze moet even bijkomen". Er zijn nog steeds deskundigen die denken dat deze jongen autistisch is. Hij scoorde bovengemiddeld op de subtest "Plaatjes ordenen".

Blokpatronen

Het perfectionisme en een slecht lichaamsbesef maken het voor een hoogbegaafd kind heel moeilijk om goed te scoren op de subtest "Blokpatronen". Laat het nou net deze test zijn die symbool staat voor een "echte" intelligentietest. Er zijn negen kubussen diagonaal doorsneden, de ene kant rood, de andere kant wit. Er wordt een plaatje gegeven (zie voorbeeld) dat moet nagebouwd worden met de kubussen. Er zit een tijdsdruk op.

Lars ziet het, ik zie het ook; de ene kubus is een millimeter groter dan de andere kubus. Ze sluiten niet goed aan elkaar, Lars blijft passen en verliest veel tijd.

Figuur leggen

Hoogbegaafde kinderen puzzelen al op heel jonge leeftijd op een hoog niveau.

De subtest "Figuur leggen" bestaat uit een aantal puzzels. Een aantal van deze puzzels hebben ondersteunende lijnen, anderen niet, daar moet je de figuur herkennen aan de losse stukken.

Hoogbegaafde kinderen kennen twee begrippen: "ik weet het wel, of ik weet het niet". Het hele gebied van uitproberen daartussen is bij deze kinderen niet bekend. Bij deze subtest moet je regelmatig gebruik maken van trial & error en die strategie gebruiken hoogbegaafden niet.

Dat is de reden waarom hoogbegaafde kinderen hier (vergelijkende wijs) vaak slecht op scoren. Ook hier heb ik kinderen letterlijk de boel zien opgeven.

"Ik kreeg de laatste puzzel uit de subtest aangereikt om te ervaren hoe dat nou is. Ik wist dat er tijdsdruk was, ik wist wat het moest worden maar het gewoon in elkaar leggen lukte niet. Ik moest het uitproberen, het frustreerde mij dat de oplossing die ik zag niet gewoon kwam."

Substitutie

Naast het feit dat er weinig gebruik gemaakt wordt van het korte termijn geheugen hebben veel hoogbegaafde kinderen hun handschrift niet geautomatiseerd. Schrijven is een zware klus en het product wordt maar zelden gevalueerd. De subtest "Substitutie" vraagt om een teken bij een cijfer:

1	2	3
:)	=

Vervolgens wordt een werkblad aangereikt waarop de cijfers (van 0 tot en met 9) zijn ingevuld, de tekens moeten er aan toegevoegd worden. Je begint links bovenaan en werkt zo verder. Binnen een bepaalde tijd wordt er gescoord op het aantal goede tekens.

Ik wist dat zijn fijne motoriek slecht was, hij kreeg het werkblad. We schoven er een krant onder om te zorgen dat de oplossingen niet in de tafel gegraveerd werden. Hij drukte zo hard op het potlood dat je de oplossingen niet alleen op het werkblad kon lezen maar ook nog op drie pagina's in de onderliggende krant kon zien. Hij scoorde slecht op deze subtest. Hij scoorde wel extreem hoog op de totale score.

Een knul van 6 jaar zegt na de derde regel: "Nu kan ik er één onthouden".

Hoogbegaafde kinderen scoren vaak laag (in vergelijking met andere subtesten) op deze subtest.

Doolhoven

Hoogbegaafden denken graag in overzichten. Ze stappen als het ware in de helikopter en gaan op zoek naar verbanden. De subtest "Doolhoven" spreekt voor zich.

De testleider: "bekijk de doolhof, ga dan met je potlood naar de oplossing, als je denkt dat je niet goed gaat dan ga je met het potlood op het papier terug".

Ik zag haar kijken, heel stil, toen ging ze heel snel naar de oplossing, die goed was. Dit gebeurde, doolhof na doolhof: stil kijken en daarna snel oplossen.

'Intelligentie is de samengenomen of globale capaciteit van een individu om doelgericht te handelen, rationeel te denken en op een effectieve manier om te gaan met zijn omgeving'

Wechsler, 1958

De WISC-R vertelt een heel verhaal over het hoogbegaafde kind zonder dat er gekeken is naar een IQ.

De WISC-R is inmiddels vervangen door de WISC III. Er is een subtest bijgekomen die verwerkingssnelheid meet. Mijn verhaal is ook toepasbaar op de WISC III; het patroon wijkt niet af.

Marion Knops - www.vacare.nl